

мораль, заснована на християнських цінностях смирення, самопожертви та рівності, придушує природне прагнення людини до влади та утвердження себе. У сучасному світі християнська мораль дійсно відійшла на другий план, проте, їй на заміну у сучасному світі з'явилися ідеології, що зайняли таку саму нішу «абсолютної істини». У сучасності, під впливом релятивізму, ми бачимо, як суспільства дедалі частіше ставлять під сумнів традиційні етичні норми, пропонуючи нові форми моралі, які враховують різноманітність людського досвіду. Вони стверджують, що сучасні системи моралі часто обслуговують інтереси певних еліт чи інституцій, які використовують мораль як засіб контролю. Наприклад, критикується вплив релігійних догм на політичні рішення чи соціальні інститути, що можуть пригнічувати індивідуальну свободу чи права людини.

Література

1. Ніцше Ф. Жадання влади. Спроба переоцінки всіх цінностей / Перекладено за виданням: Friedrich Nietzsche. Werke, Band VIII, Leipzig, 1899. [Електронний ресурс] / Бібліотека української літератури. – Електрон. дані. – Режим доступу : <https://www.ukrlib.com.ua/world/printit.php?tid=3782>

Екзистенційно-аксіологічний аспект нігілізму у філософії Фрідріха Ніцше

Дмитро ГАПЛЕВСЬКИЙ, здобувач III освітньо-наукового ступеня (PhD)

Науковий керівник тез — Наталя БІЛЬЧУК, канд. філос. наук, доцент

Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Екзистенціалізм з'являється тоді, коли людина опиняється в межовій ситуації, з одного боку вона відчуває загубленість, занепокоєність, покинутість у обточену просторі, а з іншого боку, коли вона шукає вибору, коли вона апелює до онтологічної свободи, коли вона усвідомлює свою відповідальність. Екзистенціалізм підкреслює, що людина відповідає за свої дії лише тоді, коли діє вільно, має свободу волі, вибору і засоби їхньої реалізації. Формами прояву людської свободи є творчість, ризик, пошук сенсу життя та інше.

У енциклопедії сучасної України нігілізм (від лат. nihil – ніщо) визначається як світоспоглядання та спосіб людського світовідношення, що містить інтенції заперечення, свавілля, відчаю, розчарування, недовіри тощо. Нігілізм виражається у запереченні існування Бога, безсмертя душі, свободи волі, могутності розуму, можливості пізнання, об'єктивності моралі, духовних підвалин буття, культурних засад, суспільного устрою, прав націй на самоідентифікацію та самовизначення, оптимістичних перспектив людської історії [1].

Виявом нігілізму є світонастанова, що відповідає ситуації межування з екзистенційною «безоднею», для Ф. Ніцше стає засобом переоцінки цінностей.

Фрідріх Ніцше один з перших хто намагався не лише знайти причини нігілізму, а й подолати його. Для цього зробимо аналіз другого розділу

«Генеалогії моралі», де Ніцше простежує походження вини, яку людина переживає в кризових ситуаціях.

Ніцше вважає, що у тварин ознакою витривалості є здатність все забувати. Людині ж, у ході історичного розвитку, не вдалося втратити властивість забувати, а навпаки вона набула протилежної якості – пам'ять. Ніцше пише, що «йдеться зовсім не про чисту пасивну неможливість звільнитися від враження минулого і про активну волю незвільнення, про волю, яка завзято хоче того, що вона вже один раз хотіла, точніше кажучи, про пам'ять волі»[2]. Він говорить про те, що людина стала до такої міри впорядкованою і завбачливою, що з необхідністю може зробити для себе припущення на майбутнє. Тож, маючи свідомість, людина має бути відповідальною, щоб людина твердо пам'ятала своє слово і виконувала свою обіцянку, необхідно закріпити цю обставину в голові.

Він пише, що «Інстинкт відкрив у почутті болю найпотужніший допоміжний засіб мнемоніки ... Чим гірша людська пам'ять, тим жахливіший вигляд приймають звичаї. Зокрема, суворість кримінальних законів дає нам зразок відповідності тих зусиль, які необхідно докласти, щоб подолати забуття і зберегти пам'ять рабів які намагаються порушити закон, елементарні вимоги соціального життя»[2]. Ніцше розглядає громадянську провину, а саме кризовий випадок, коли дебітор не може розрахуватися зі своїм кредитором. Вважалося, що збитки повинні викликати біль у кредитора, отже, він міг помститися за себе. Саме в цій галузі права зобов'язань Ніцше знаходить джерело походження моральних понять провини, свідомості і святого характеру обов'язку: «Змусити страждати приносить дуже велике задоволення. Той, кому завдано шкоди, отримував в обмін за доставлені йому неприємності неймовірно приємну компенсацію: це справжнє свято...» [2]. Дійсно, довгий час відповідальність не існувала як поняття, німецькою слово «вина» дуже близько до слова «борг».

Говорити про справедливість і несправедливість як таких безглуздо..., тому що «життя проявляється постійно в своїх елементарних висловлюваннях, у вигляді зла, порушення, експлуатації, руйнування, і воно немислимо без цього». Тож далі Ніцше розвиває думку про покарання, яке, на його думку, не створює «спотвореної свідомості» і приходять до моральної вини.

«Спотворена свідомість» є хворобою, якою заразилася людина, коли, будучи напівтвариною пристосовувалася до дикого життя, та раптом виявилася ув'язненою примітивною державою: її жорстокі інстинкти обертаються проти неї, і вона може розірвати саму себе.

Ніцше складає генеалогію спотвореної свідомості. Спочатку був інстинкт свободи, загнаний углиб, пригнічений у народах, поневолених першим соціальним порядком, нав'язаний сильними. Ці народи, будучи неспроможними протистояти сильним, прирекли себе до страждання і знайшли у тому задоволення. Як поняття безкорисливості, самозабуття могли укласти у собі ідеал, для Ніцше це є кризою моральної свідомості: «Задоволення, яке відчуває

безкорислива людина, людина, яка жертвує собою, – це задоволення жорстокості» [2].

З іншого боку, борг, що визнавався примітивними співтовариствами по відношенню до предків-богів як захисників племені та засновників раси. Що сталося з цією свідомістю обов'язку з появою християнства? Ніцше зазначає, що «пришестя християнського бога – найвищого ступеня дива, що коли-небудь раніше мало місце, – максимально посилило почуття обов'язку на землі». У спотвореній свідомості ця віра стала ідеєю обов'язку перед Богом, який людина ніколи не зможе повернути. Звідси людина стала розглядати себе у своєму бутті і вона стала «грішником». І саме у формі гріха постала моральна провина.

На думку Ніцше, завдання молоді могло б, якщо в неї будуть сили, стояти так: повернути людській істоті її безгрішність, позбавитись відчуття вини, стати вільною і відповідальною людиною.

Як бачимо Ніцше прагне зрозуміти особистість, знайти вихід з кошмарів епохи – епохи подвійної моралі в усьому: у відносинах з людьми, націями, державами, у відношенні до самого себе.

Таким чином екзистенційно-аксіологічний аспект нігілізму, у філософії Фрідріха Ніцше, виступає усвідомленою характеристикою, що втілилася у викритті оман цінностей в історії людства як хвороби сучасної йому європейської культури.

Література

1. Нігілізм / Т. В. Лютий // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2021. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-7408>

2. Ніцше Ф. По той бік добра і зла. (Прелюдія до філософії майбутнього). Генеалогія моралі: пер. з нім. / Фрідріх Ніцше; Пер. Анатолій Онишко; Вступ Сільс-Марія; Ред. Петро Тарашук.– Львів: Літопис, 2002.– 320 с. – Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Nietzsche_Friedrich/Po_toi_bik_dobra_i_zla_Henealohia_morali.pdf?PHPSESSID=1keq4dri39ublcr1o4ipbhso22

Корупція як суспільна проблема крізь призму беконівського підходу

Віталій ЛЕОНОВ, здобувач освіти

Науковий керівник тез – Світлана ШИРОКА, кандидат філос. наук, доцент

Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського

«Харківський авіаційний інститут»

Френсіс Бекон (1561-1626), англійський філософ і засновник емпіризму, був переконаний, що людські знання повинні бути очищені від забобонів, хибних уявлень і соціальних пасток, які заважають поступу людства. Його теорія «ідолів» або «ідолопоклонств» (idola), що відображають різні форми хибного мислення, може бути застосована як методологічна основа для аналізу корупції[1]. Відповідно до його філософії, можна припустити, що Бекон засудив би корупцію як перешкоду розвитку суспільства, гідності і наукового поступу, розглядаючи її як форму суспільної патології, що має глибоке коріння у людській природі і соціальних структурах [2].